

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 916 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	14
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	20
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	26
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	34
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	35
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	38
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	44
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	50
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	53
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	58
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	61
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	65
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	72
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	76
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	81
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	87
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	92
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	98
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	105
Raxmanova Xurinisho Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	109
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	114
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	118
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	
Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	126
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	131
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	137
Aminov Farrux Farxadovich	

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	142
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	145
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	151
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	153
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	162
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	168
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	172
Иноятова Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	176
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	180
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	186
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	193
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	197
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	202
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi	207
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi	211
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	220
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	224
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования.....	231
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи	
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность	236
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўгли	
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности	242
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi	247
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг.....	252
Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Factoring Operations in Banks.....	257
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish.....	261
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati	268
Oybek Elmuratov	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish.....	272
Uzakova Umida Ruzievna	

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy	278
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich	
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari	282
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Difuza Ilhomovna	
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari	288
Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi	292
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi	299
S. Y. Ismoilova	
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish	304
Qurbonova Firuza Solexovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi	310
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari	316
Olimova Nodira Xamrakulovna	
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	328
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvda faoliyat uzluksizligini baholash	335
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий	339
Махкамова Надира Саидмуратовна	
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili	344
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish	349
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	
Mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari	355
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilgan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi	361
Amonova Dilafro'z O'tkurovna	
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish	366
Axmedov Miraziz Alisherovich	
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari	371
Hamrokulov M. O.	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi	379
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich	
Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati	383
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе	392
Шадиева Дилдора Хамидовна	
Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan o'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	396
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari	406
Oybek Toshmurovich Karimov	
Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish	410
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba	416
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Takroriy ekinlar urug'ini to'g'ridan-to'g'ri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti	422
Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li	
Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli	426
Abdullayeva Dildora Qudratovna	

Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari	429
Adxamov Samariddin	
Barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati.....	434
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xo'jaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda.....	439
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari.....	445
Maxamadaliyeva MahliyoXon Maxamadmurod qizi	
Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari	452
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati	457
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar o'g'li	
Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili	463
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish	470
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
O'zbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamg'armalarning ahamiyati va o'rni	477
Babanazarova Gulzar Ziautdinovna, Ajibayeva Rauiya Maxsudovna	
Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning o'rni	483
Xudayarova Zuxra Yuldashevna	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ	486
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari.....	494
Burxonov Asliddin Asqar o'g'li	
Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi.....	501
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna	
Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана.....	507
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна	
Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari.....	513
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich	
Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане	517
Холдарова Фариза Тухтабаевна	
Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют.....	523
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рахимжон Искандарович	
Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution	532
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich	
Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy.....	538
Farhad Karimov	
Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash.....	542
Kabulova Nurgo'zal Umirbek qizi	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish	545
Muminova Maxbuba Abduvafoyevna	
Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash.....	552
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari..	556
To'rayev Nurbek Muxammadovich	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili	561
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari.....	566
Sharipova Shoxida Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari.....	571
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari	578
Sultanov Maxmud Axmedovich	

Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari.....	582
Turanov M. Sh.	
O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni.....	590
Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna	
O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi.....	600
Urazov Mansur Musurmanovich	
Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash.....	603
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish.....	609
Xidirova Barchinoy Ilxomovna	
Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri.....	614
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ.....	619
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	627
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Positioning Textile Products in Competitive Strategy.....	630
Икрамова Нодира Бурхон кизи	
Sanoatni tarkibiy o'zgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik ko'rsatkichlarini prognozlash.....	635
Kasimov Azamat Abduraimovich	
O'zbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi.....	642
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
To'qimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari.....	649
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан.....	654
Сагиева Молдир Оразбай кизи	
Оценка категории вейпов среди курильщиков электронных сигарет Узбекистана.....	659
С. М. Мирзалиев, М. О. Куролов, Г. К. Абдурахманова, Джуди Сметана, Крисси Льюис	
Jahon kabel bozorini tatbiq etish va rivojlantirish xususiyatlari.....	672
Uralov Olimjon Maxammadjonovich	
Moliyaviy hisobotlar va ularni tuzish va auditorlik tekshiruvdan o'tkazishning uslubiy jihatlarini rivojlantirish.....	677
Nomozova Qumri Isoyevna, Abdinazarov Samijon Abbos o'g'li, Jabbarov Azamat Murodullayevich, Boymurodov To'liqin Azamatovich	
Digital Transformation Implementation Directions and Instrument Analysis.....	684
Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
Understanding Financial Indicators and Their Strategic Utilization: Insights from Global Practices and Uzbekistan's Experience.....	688
Astanova Zarnigor Obid qizi, Tukhtabaev Jamshid Sharafetdinovich, Jurayev Xurshid Mamatkulovich, Ismatova Kamola Obid qizi	
Turizm xizmatlari eksportida zamonaviy texnologiyalar orqali xizmatlar sifatini oshirishning ahamiyati.....	694
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	
Sanoat korxonalarida personal mehnatini tashkil etishni optimallashtirish yo'llari.....	699
Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi, Rustamova Dilnoza Jamshid qizi, Axtamova Parizod Oybek qizi, Nuritdinova Maftuna Jahongirovna	
O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish..	705
Kaxarova Dilnoza Shavkatovna	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar.....	711
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari.....	714
Xudayarova Maftuna Shavkatovna	
O'zbekiston qishloq xo'jaligini rivojlantirishda xorijiy va mahalliy investitsiyalarning o'rni.....	721
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	

Факторы успеха в управлении инвестициями промышленных предприятий	725
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Issues of minimizing risks related to mortgage lending of commercial banks of the republic of Uzbekistan	730
Kulliev Istam Yangimurodovich	
O'zbekiston Respublikasida nomoddiy aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil etish xususiyatlari	739
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Tijorat banklari faoliyatida risklarni pasaytirish yo'llari.....	744
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboyevich	
Investitsiyalar – moliyaviy barqarorlik kafolati	750
Xaydarov Nizamiddin Xamrayevich	
Современные подходы к управлению системой заработной платы и льгот в условиях рыночной экономики	755
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Atrof-muhit muhofazasida xulq-atvor iqtisodiyotining roli	763
Djalilov Farxod Abduganiyevich	
Eco-Paths of Uzbekistan: How Corporate Social Responsibility in Tree Planting and Transport Infrastructure is Paving the Way For Sustainable Futures.....	767
Oybekov Shohjahon Akmal o'g'li, Alfira Sofia, Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Oliy ta'lim xizmatlar bozorida raqamli marketingning ahamiyati.....	775
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Sanoatning kon-geologiya korxonalari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash xususiyatlari.....	780
Xotamov Javohir Abdusharop o'g'li	
Qishloq xo'jaligi agrotexnologiyalarni tijorat banklari orqali kreditlash yo'llari	785
Isakov J. Ya.	
Savdo korxonalarini rivojlantirishda tijorat banklarining ahamiyati va ularni takomillashtirish istiqbollari.....	792
Aktamov Abduvali Abdug'ani o'g'li	
Ekologik muammolar va "yashil" iqtisodiyot.....	798
Axunova Shohista Nomanjanovna, Maxkamova S. Sh.	
Rivojlangan mamlakatlar tajribasida umidsiz soliqlar qarzini hisobdan chiqarish tartiblari va uni amaliyotda qo'llash masalalari.....	802
G'aybullayev Abdunabi Abduvohid o'g'li, Usubjanov Shavkat Sidiqjanovich, Abdulazizov Baxodirjon Muhammadzohid o'g'li	
Qishloq xo'jaligida qiymat yaratish zanjirini raqamli texnologiyalarni qo'llash asosida takomillashtirish	806
Iroda Turdibayevna Kudratova	
Soliq hisobi va tahlilini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	812
Jumayev Umid Nazarovich, Xo'jayev Sadridin Mamatmurotovich, Gapparov Zokirjon Bozorovich	
Biznesni raqamlashtirishning iqtisodiy mazmuni va biznes transformatsiyasining nazariy asoslari.....	816
Mamajonov Fayzullo Abdusamatovich	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	820
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri.....	828
Maxmudaliyeva Manzuraxon Raxmon qizi	
Globalshuv sharoitida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash masalalari	831
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Davr xarajatlari va audit hisobini takomillashtirish.....	837
Quliyev Komiljon Shuxratovich, Ismatov Shohislom Nabi o'g'li, Qilichov Chingiz Ne'mat o'g'li, Shukurov Nurbek Akbarovich	
Innovatsion ta'lim texnologiyalarining mohiyati va nazariy asoslari.....	840
R. K. Ollaberganova	
Mamlakatda moliya bozorini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.....	845
Rizayeva Laylo Patxulla qizi, Boboqulova Shaxlo Turg'in qizi, Aminjonova Nozima Naimjonovna	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish sharoitlari va imkoniyatlardan samarali foydalanish tahlili	850
Turgunov Odilbek Maripovich	
Hudud investitsion faolligini oshirishda marketing strategiyalaridan samarali foydalanish yo'llari	857
Achilov Abrorjon Niyatqobilovich, Ergashev Alijon Hojimatovich	

Инструменты финансового рынка в сокращении уровня бедности в экономике Республики Узбекистан.....	861
Саиткулова Матлуба	
“Yashil” iqtisodiyot, ekologiyalashtirish va barqaror rivojlanish integratsiyasi: barqaror kelajakni ta’minlashga kompleks yondashuv.....	866
Tadjibayev Zakir Malikovich	
O‘zbekistonda iqtisodiy faollikni ta’minlashga qaratilgan fiskal va monetar siyosatlarining hozirgi holati.....	871
Xudeybergenova Nigora Turgunbayevna	
Davlat budjetida g‘azna ijrosining o‘rni.....	878
Jo‘rayeva Mohinur Norqul qizi, Axmedova Yashnar Abdulla qizi, Nosirova Jamila Akbarovna	
Davlat budjeti daromadlarining ijrosi va nazorati.....	882
G. M. Samandarova	
Sanoat korxonalarida intellektual resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish mexanizmi.....	887
Q. A. Odinayev	
Tools of State Policy for Sustainable Development of Social Infrastructure in Uzbekistan.....	892
Abbasov Baurjan Madiyarovich, Navik Istikomah, Se M.Si, Nasriddinov Fazliddin	
Некоторые вопросы инноваций в развитии банковской деятельности.....	898
Джураев К. Т.	
Применение цифровых технологий в противодействии финансовым мошенничествам	905
Гадаев Исмат Ядгарович	
Turizm sohasida kadrlar tayyorlashga ilmiy-nazariy yondashuvlar va kadrlarning zamonaviy kompetensiyalari	909
Yuldasheva Dilnoza Ulug‘bekovna	
Tijorat banklarining passiv operatsiyalarini samarali boshqarishni takomillashtirish.....	913
Sarimov Shaxbozali Soatali o‘g‘li	
Kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi tahlili	919
Suvonov Ibrohim Izbasarovich, Yoqubjonov Azizjon Qobiljon o‘g‘li	
Pulga talab va taklifni statistik prognozlash masalalari	923
Ibrohimov Muhammadjon Abdullajanovich	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda soliq tizimi.....	928
Akbarov Akramjon Ibroximjonovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanishni takomillashtirish usullari	932
To‘rayeva Nafisa Odiljonovna	
Behavioral Theory of the Firm	938
Egamberdieva Oydin Abror kizi	
O‘zbekiston hududlarida turizm turlarini rivojlanish orqali bandlik darajasini oshirish.....	944
Bolqiboyeva Ug‘iloy Bolqiboy qizi	
Mintaqa soliq tizimida yashirin iqtisodiyot ta’sirini baholash omillari	949
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna, Sapayev Maxsudbek Karimovich	
Sug‘urtaning iqtisodiyotdagi o‘rni va uning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar	953
Iminov Toxirjon Karimovich	
O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatish sohasini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini takomillashtirish	957
Malikova Shoiray Baxtiyorovna	
O‘zbekiston tikuv-trikotaj korxonalarining xalqaro bozorlardagi mavqeyini oshirish yo‘llari.....	962
Vafoyeva Dilafruz Ikromovna	
Kichik biznes sohasini istiqboldagi rivojlanishida davlat siyosati.....	968
Abdug‘aniyev Murodjon Shavkat o‘g‘li	
Innovative Development of Business Activity.....	972
Son of Otakhanov Sardorbek Makhammadali	
Aholi bandligini oshirishda xususiy tadbirkorlikning o‘rni.....	976
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
Turizm sohasida logistikani rivojlantirish masalalari	980
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Marketing logistikasining zamonaviy yondashuvlari.....	985
Pardayev Sherzod Xolmurodovich	

Raqamli transformatsiya sharoitida jamoat tashkilotlarini boshqarishni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar	991
Raxmonov Abduxalil Rasulovich	
O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlili.....	995
Shodiyev Xurshedjon Karimovich, Ibragimov Elmurod Gulboynor o'g'li, Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich, Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Kichik biznesni qo'llab-quvvatlash infratuzilmasini rivojlantirishning innovatsion mexanizmini takomillashtirish	1000
Shomurodova Mahliyo G'ulomjonovna	
2020–2030-yillarda O'zbekiston Respublikasini “yashil” energiya bilan ta'minlash uchun olib borilayotgan islohotlar	1004
Tojiyev Bilol Abdirosulovich, Azimov Erkin Umidovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish asosida inson kapitalini rivojlantirish	1009
Ubaydullayev G'ayrat Zuvaytovich	
Ways to improve internal audit in enterprises in the digital economy	1014
Kodirova Zulhumor Namazovna	
Investment Management is an Important Factor of Economic Development.....	1019
Yuldasheva G. A., Ziyayev Dilshodjon	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirish asosiy omilidir.....	1022
Aliyev Akmal, Bozorova Ozoda Raximovna	
Kichik biznesni mahalliy darajada boshqarish holatini baholashda mavjud iqtisodiy salohiyatni hisobga olgan holda yondashish uslubiyoti.....	1026
Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich	
Формирование механизмов стратегического управления развития химической отрасли.....	1033
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari.....	1038
Z. Abdikarimova, S. Madaminov	
Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг.....	1042
Каримова Азиза Махомадризовна, Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda kichik biznesning amaliy ahamiyati.....	1047
Mamajanova Gulbaxor Toxirjon qizi, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Milliy innovatsion tizimning shakllanishida oliy ta'lim muassasalarining innovatsion rivojlanish prinsiplari...	1052
Nishonov Dilshod Shamsiddinovich	
Oliy ta'limda o'quv jarayonini samaradorligini oshirishda multimediya texnologiyalaridan foydalanish.....	1058
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda mikromoliyalash-tirishning xususiyatlari	1063
Tojiyev Javlonbek Rustamovich	
O'zbekiston Respublikasi fiskal siyosatining siklik xususiyatini aniqlash masalalari	1067
Sheraliev Javoxirbek Jaxongir o'g'li	
Управление хозяйственной деятельностью торговых предприятий.....	1073
Юлдашева Гульмира Азатовна, Зияев Дилшоджон	

MARKETING LOGISTIKASINING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

Pardayev Sherzod Xolmurodovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali “Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes” dotsenti v.b.

Annotatsiya: Maqolada tovar-moddiy resurslar harakati va marketing logistikasining zamonaviy yondashuvlari, bu borada o'z fikrlarini ilgari surgan iqtisodchi olimlar fikrlari va marketing logistikasi tushunchasini ilgari surishdagi nazariy va amaliy masalalar yoritilgan. Shu bilan birga, maqolada tovar-moddiy resurslar harakatini optimallashtirishga qaratilgan marketing logistikasi algoritmi ishlab chiqilgan va xulosalar shakllantirilgan, takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: tovarlar harakati, marketing logistikasi, buyurtmalarning optimal hajmi, logistika tizimi.

Abstract: The article describes modern approaches to the movement of commodity resources and marketing logistics, the opinions of economists who have expressed their opinions on this matter, as well as theoretical and practical issues of promoting the concept of marketing logistics. At the same time, the article develops a marketing logistics algorithm aimed at optimizing the movement of goods and material resources, and draws conclusions.

Key words: product distribution, marketing logistics, optimal order volume, logistics system.

Аннотация: В статье описаны современные подходы к движению товарных ресурсов и маркетинговой логистике, мнения экономистов, высказавших свое мнение по этому поводу, а также теоретические и практические вопросы продвижения концепции маркетинговой логистики. Вместе с тем, в статье разработан алгоритм маркетинговой логистики, направленный на оптимизацию движения товаров и материальных ресурсов, и сделаны выводы.

Ключевые слова: товародвижение, маркетинговая логистика, оптимальный объем заказов, логистическая система.

KIRISH

Bugungi kunda taraqqiy etib borayotgan axborotlashgan jamiyatda iqtisodiy subyektlar imkoniyatlari boshqa subyektlar ta'siri va hamkorligida kengayib bormoqda, bunda o'zi-o'zini tashkil etish masalalari dolzarb bo'lib, boshqaruvning sinergetik yondashuvga almashinuviga, menejmentning asosiy konsepsiyasi “subyekt-subyekt boshqarish”ga almashinuvi ro'y beradi.

Shu bilan birga, tovar harakatini boshqarishning funksional sohasida ham sifat jihatidan o'zgarishlar ro'y bergan holda boshqaruv to'g'ridan to'g'ri taqsimot zanjirining barcha tuzilmalarga yo'naltiriladi, logistik xizmatlarni tashkil etish va boshqarishning yangi tamoyillari hamda yondashuvlari shakllanadi. Boshqaruv sohasidagi munosabatlarning ham postindustrial jamiyat talablariga moslashib borishi boshqaruv axborotlari almashinuvi uchun ham yangi imkoniyatlar ochadi, bu esa biznes samaradorligining oshishiga olib keladi. Boshqaruvning kraudsorsing asosida tashkil qilinishi tashkilotlarga tegishli bo'lmagan inson kapitalining tovar harakati tizimida iqtisodiy faoliyatga jalb qilinishi, “motivatsiya” funksiyasining interaktiv hamkorlik asosida qo'shimcha qiymatni shakllantirishi, mehnat resurslarini masofadan boshqarishda o'z aksini topadi. Boshqaruvning nazorat-tahlil funksiyasining samaradorligi ham ortib boradi. Natijada nazoratning “diskretlik tamoyili” ham “uzluksizlik tamoyiliga”ga o'zgaradi. Logistik jarayonlar va funksiyalarning keng miqyosda virtuallashuvi bilan yuqori darajada shaffoflikka erishiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tovar-moddiy resurslar harakatini o'rganish kelgusida logistik konsepsiyaning shakllanishi va rivojlanishiga turtki berganligini alohida qayd etishimiz lozim. Masalan, institutsional nazariyalar doirasida tashkilotlarning o'zaro ta'siri va hamkorlik muammolari (J.Kommons, P.Konvers, O.Chayld), hamkorlik va ularni baholash, bitim

ishtirokchilari manfaatlarining uyg'unligiga, o'zaro munosabatlarning asosi huquqiy munosabatlarga tayanishi ilgari surilgan.

"Tovar harakatini boshqarish" tushunchasi 1980-yilda A.Andersen tomonidan taklif qilingan bo'lib, yakuniy iste'molchilar va boshqa manfaatdor tomonlarga qiymat yaratuvchi barcha tovarlar, xizmatlar va ma'lumotlarni yetkazib beruvchilarni qamrab oluvchi asosiy biznes jarayonlar integratsiyasi sifatida izohlanadi¹. Tovar moddiy resurslar harakati uning manbalaridan yakuniy iste'molchigacha taqsimlashning barcha bosqichlarida qo'shimcha qiymat yaratish ko'zda tutiladi. Logistika esa, o'z navbatida, "qiymat yaratish zanjirining alohida (mahalliy) bo'limlarida moddiy oqimlarning real harakatlanishi uchun mas'uldir. Ta'minot zanjiri boshqaruvi qiymat zanjiri bo'ylab umumlashgan ehtiyojlarni qondirish va ta'minot tizimini barqarorlashtirish muvozanatlash uchun mas'uldir"².

Tadqiqot natijalari asosida shuni qayd qilish lozimki, jamiyat uchun marketing strategiyasi qanchalik samarali bo'lsa, logistikadan foydalanish va ratsional logistik tizimlarini, shu jumladan marketing logistikasini ishlab chiqish imkoniyatlari ham shunchalik ko'p bo'ladi, chunki makur holatda tadbirkorlik subyektlarida tovar harakatini samarali tashkil qilish orqali iqtisodiy samaraga erishiladi.

Xorijlik olimlardan D.Bauyersoks, D.Kloss va B.Kuper(Donald J. Bowersox, Devid J. Closs va B.Cooper) larning fikricha "Marketing mahsulot yoki xizmatning xususiyatlarini aniqlash va ular bilan iste'molchilarni tanishtirish, shuningdek oldi-sotdi bitimlarini tuzish mexanizmini ishlab chiqish uchun xizmat qiladi. Logistika esa mahsulot yoki xizmat mijozlarga qachon va qayerda va qancha hajmda zarur bo'lishini aniqlash va ta'minotning optimalligini ta'minlashi zarur"³.

Shuningdek M.Kristofer, X.Peklarning ta'kidlashlaricha, marketing logistikasi ta'minot zanjirida marketing va logistik jarayonlarning o'zaro aloqasini boshqaradi va mijozlarga logistik xizmatlar ko'rsatish asosida raqobat ustunligiga erishishni nazarda tutadi⁴. Biroq, ushbu olimlarning nazariy va amaliy jihatlarini mamlakatimiz korxonalari amaliyotida yetarli darajada tatbiq etilmaganligi milliy tovarlar harakatini takomillashtirishda ayrim noaniqliklarga sabab bo'lmoqda.

Ye.A.Golikovning fikriga ko'ra, marketing va logistika o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik "marketing logistikasi" tushunchasida aks etgan bo'lib, firmaning sotish inqirozi kuzatilgan sharoitida raqobat ustunligiga erishishning muhim sharti hisoblanadi⁵. Biroq, Ye.A.Golikovning nazariy qarashlari marketing logistikasining mohiyatini to'laqonli yoritib bermaydi

V.P.Staxanov, V.B.Ukrainsevlar marketing logistikasini "...firmaning iqtisodiy oqimlarini boshqarish usullari majmui bo'lib, to'lovga qodir talabni o'z vaqtida to'laqonli va sifatli qondirishga, logistik zanjirda xarajatlar minimallashtirish qaratilgan", deb izohlaydi⁶.

G.L.Bagiyevning ilmiy izlanishlarida marketing va logistikaning o'zaro uyg'unlashuviga alohida e'tibor qaratilgan holda ehtiyojlarni samarali qondirishda xom ashyo va butlovchi qismlar oqimi hosil bo'lgan joydan boshlab va yakuniy mahsulotni iste'molchilarga oqilona yetkazib berishgacha bo'lgan materiallar va tayyor mahsulotlarning jismoniy oqimlarini rejalashtirish, operativ boshqarish va nazorat qilish jarayonlari majmui sifatida izohlangan⁷.

O'zbekistonlik olimlardan D.X.Xolmamatovning fikricha, marketing logistikasi logistik servisni o'zida aks ettirgan holda tovar yetkazib beruvchi tomonidan, asosan ulgurji savdo korxonalari, logistik kompaniyalar, ekspeditorlik korxonalari yoki sotishdan keyingi servis ko'rsatish sohasida ixtisoslashgan subyekt tomonidan amalga oshiriladigan jarayonlar majmui hisoblanadi⁸.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ilmiy abstraksiya, ekonometrik modellashtirish, avtoregressiya, chiziqli dasturlash, statistik ma'lumotlarni guruhlash, qiyosiy tahlil, tanlama kuzatish, so'rovnoma, ekspert baholash, prognozlash usullardan foydalanilgan.

- 1 Градобоев К.В. "Стратегии товародвижения в маркетинговой политике зарубежных компаний". Диссертация канд. экон. наук: 08.00.14; Москва.2004.180 с.РГБ ОД. 61;04-98/3103.
- 2 Pardayev Sh.X., Tovar-moddiy resurslar harakatini takomillashtirishda marketing logistikasining o'rni va ahamiyati // Iqtisodiyot va ta'lim / 2022-yil 2-son. 116-122 bb. https://doi.org/10.55439/ECED/vol23_iss2/a18
- 3 Donald J. Bowersox, Devid J. Closs va M. Bixby Cooper "Supply Chain Logistics Management" 2008.
- 4 Кристофер М., Пек Х. Маркетинговая логистика / пер. с англ. И. Касимова. М.: Издательский Дом "Технологии", 2005. 200 с.
- 5 Голиков Е.А. Маркетинг и логистика – новые инструменты хозяйствования. М.: Экзамен, 2006. 220 с
- 6 Балабанова Л.Б., Германчук А.Н. Концепция маркетинговой логистики потоковых процессов // Экономика: вчера, сегодня, завтра. 2017. Том 7. № 2А. С. 42-51.
- 7 Багиев Г.А., Тарасевич В.М., Анн Ч. Маркетинг. Учебник для вузов. - М.: Экономика, 2002. –703с. https://spravochnik.ru/marketing/marketingovaya_logistika/
- 8 D.H. Xolmamatov. Ugurji savdoda marketingning servis strategiyasini takomillashtirish. Monografiya. Samarqand. TURON NASHR" nashriyoti, 2020 y, 180 b. 132-133 66

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlarga ko'ra, logistika biznes muvaffaqiyatining 10% ni, tovar harakatini boshqarish esa 30% ni ta'minlab beradi. Tadqiqotlardan ma'lum bo'ladiki, milliy iqtisodiyotda tovar harakatini boshqarishning o'rni mutasil ravishda oshib bormoqda. Bugungi kunda Germaniyada logistik xizmatlar va TMR harakatini boshqarishda 2,5 mln kishi band bo'lgan holda yillik 170 mlrd yevroli aylanmaga ega. Buyuk Britaniyada esa bu raqamlar mos ravishda 55 mlrd, 1,7 mln kishiga teng bo'lib, 65 mingdan ortiq korxonalarda ishlaydi.

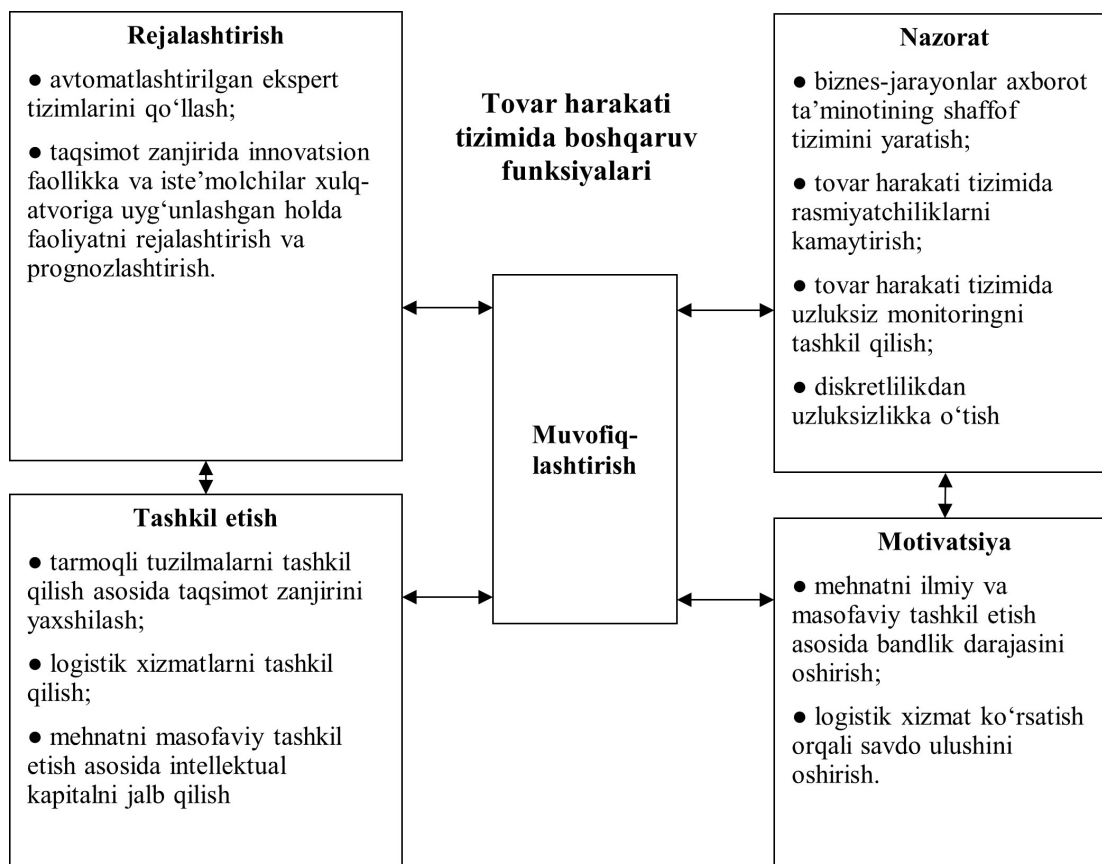
O'zbekiston Respublikasida transport logistik xizmatlarning umumiy hajmi 120 million AQSH dollarini tashkil qilgan holda, uning tarkibida tovar-moddiy resurslarni saqlash, tashish va omborlarga joylashtirish xizmatlarning ulushi 6-7 foizni tashkil etadi. Fikrimizcha, O'zbekistonda TMR harakatini boshqarish va rivojlantirishni cheklovchi omillar asosiy texnologik va tashkiliy muammolar bo'lib, ular zaruriy axborot texnologiyalarining va dasturiy ta'minotning sust rivojlanishi, transport infratuzilmasining yetishmasligi kabilarni kiritishimiz mumkin. ammo cheklovchi omillar sifatida belgilangan rejalarga rioya qilish va eng muhimi, ularni amalga oshirish uchun javobgarlik darajasini oshirish zarur. Xalqaro va milliy iqtisodiyot tarmoqlaridagi integratsiya jarayonlarining kengayishi, O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi tovar-moddiy resurslar harakatini takomillashtirish, tashkiliy-texnologik muammolarni samarali hal qilishga ko'maklashishi lozim.

Jadval yoki diagramma. Logistik jarayonlar va funksiyalarning keng miqyosda virtuallashuvi bilan yuqori darajada shaffoflikka erishiladi. Buni quyidagi 1-rasm orqali ifodalashimiz mumkin.

Tovar harakati tizimida ham B2B munosabatlarining kengayishi, internet texnologiyalarining keng qo'llanilishi juda yuqori bo'lib, bozor analitikasi va internet orqali savdo xizmatlarini amalga oshiradi.

Bozor munosabatlari rivojlanishining global xarakteri tovar harakatini tadqiq etishda yangi tushunchalarining paydo bo'lishiga olib keldi. Ayniqsa logistika va tovar harakatini boshqarish ilmiy bo'yicha nuqtayi nazarlar alohida diqqatga sazovordir.

TMR harakatini tadqiq qilish va boshqarish konsepsiyasi ilmiy yo'nalish sifatida o'tgan asrning o'rtalarida shakllangan bo'lsada, bozor munosabatlarining qaror topishi bilan yanada rivojlandi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatmoqdaki, tovar harakatini boshqarishning turli jihatlari uni tadqiq etish va hududiy bozorga optimal sotish kanallari orqali yo'naltirish ushbu sohalarida tizimli tadqiqotlar olib borish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

1-rasm: Tovar harakatini boshqarishning postindustrial modeli⁹

Tovar-moddiy resurslar harakatini boshqarish logistikaning tadrijiy davomi sifatida neo-institutsionalizm doirasida shakllanib bordi. Mazkur nazariyaga asoslanadigan bo'lsak, tashkilotlar o'zaro bir-biridan ajralgan holda mustaqil faoliyat yurita olmaydi, faoliyatning ko'zlangan maqsadiga erishish uchun ta'minot zanjirining boshqa ishtirokchilari bilan yaqindan hamkorlik qilishlari kerak bo'ladi. Bundan kelib chiqqan holda tovar harakatini tadqiq etish nafaqat korxona, balki ta'minotchi va iste'molchilar doirasida ham marketing faoliyatining o'zaro aloqadorligi va uyg'unlashuvini ta'minlashga qaratilgan deyishimiz mumkin.

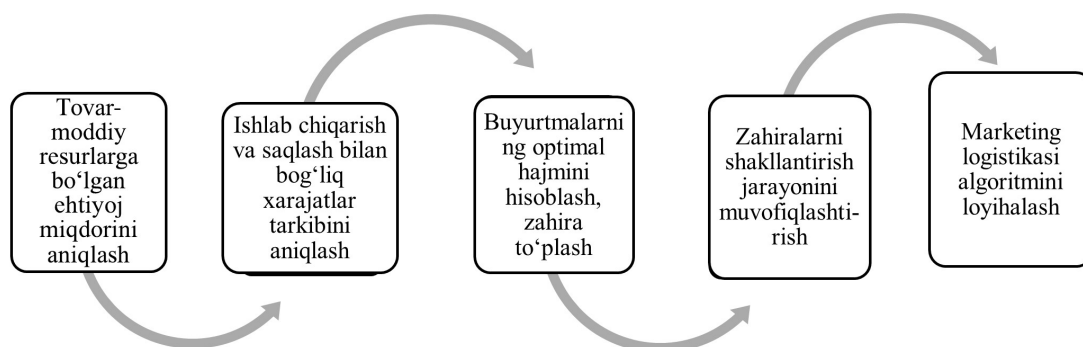
Tadqiqot natijalari asosida shuni qayd qilish lozimki, jamiyat uchun marketing strategiyasi qanchalik samarali bo'lsa, logistikadan foydalanish va ratsional logistik tizimlarini, shu jumladan marketing logistikasini ishlab chiqish imkoniyatlari ham shunchalik ko'p bo'ladi, chunki makur holatda tadbirkorlik subyektlarida tovar harakatini samarali tashkil qilish orqali iqtisodiy samaraga erishiladi.

Raqobatbardoshlikni ta'minlash va raqobat afzalliklarini mustahkamlashga qaratilgan tadbirlar zamonaviy korxonada qiymat yaratish zanjirining barcha jarayonlarini, ya'ni tovar-moddiy resurslarni xarid qilish, ishlab chiqarishda iste'molchilarga yetkazib berishdan tortib, yakuniy iste'molchiga sotishdan keyingi xizmat ko'rsatish-gacha bo'lgan xizmatlarni optimallashtirishi kerak. Tovar harakatini tadqiq qilishning ko'rib o'tilgan konsepsiyalarini yaxlit holda quyidagicha tasvirlash maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz: (2-rasm).

					Tarmoqli ishlab chiqarish
				Innovatsion ishlab chiqarish	Moslashuvchanlik
			Tezkor ishlab chiqarish	O'ziga xos innovatsiya	O'ziga xos innovatsiya
		Moslashuvchan ishlab chiqarish	Vaqt	Vaqt	Vaqt
	Ishlab chiqarishni sifatga yo'naltirish	Moslashuvchan tovar dasturi	Moslashuvchan tovar dasturi	Moslashuvchan tovar dasturi	Moslashuvchan tovar dasturi
Ishlab chiqarishga yo'naltirish	Sifat	Sifat	Sifat	Sifat	Sifat
Ishlab chiqaruvchi narxi	Ishlab chiqaruvchi narxi	Ishlab chiqaruvchi narxi	Ishlab chiqaruvchi narxi	Ishlab chiqaruvchi narxi	Ishlab chiqaruvchi narxi
Ishlab chiqarish iqtisodiyoti	Sifat iqtisodiyoti	Iste'molchi kapitali	Iqtisodiy drayverlar,	Axborot iqtisodiyoti	Kompetensiya va o'zaro ta'sir iqtisodiyoti
Miqyos samarasi	Sifat yondashuvi	Iste'molchi larga yo'naltirilganlik	JIT konsepsiyasi	Axborotlashgan jamiyat	Xulq-atvor iqtisodiyoti
1960–70-yillar	1970–80-yillar	1990-yillar		Hozirgi davr	

2-rasm: Tovar harakatini tadqiq qilishning ilmiy yondashuvlari¹⁰

Tadqiqot mavzusidan kelib chiqqan holda, tovar-moddiy resurslarni harakati va uni boshqarish jarayonida marketing va logistikaning o'ziga xos jihatlarini ko'rib chiqamiz. Bunda tovar-moddiy resurslar harakatini optimallashtirishga qaratilgan marketing logistikasi algoritmini ishlab chiqishni maqsadga muvofiq deb topdik. Ushbu algoritm 3-rasmda keltirilgan.

3-rasm: Tovar-moddiy resurslar harakatini optimallashtirishga qaratilgan marketing logistikasi algoritmi¹¹

¹⁰ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

¹¹ Muallif ishlanmasi.

- **Tovar-moddiy resurlarga bo'lgan ehtiyojni aniqlash.** Bu bosqichda ishlab chiqarilishi kutilayotgan mahsulotga ketadigan moddiy resurs va unga bo'lgan ehtiyojning miqdori aniqlanadi. Bunda korxona ehtiyojni shakllantirishda nafaqat marketing bo'limi, shuningdek logistika bo'limi ham ishtirok etishi mumkin.
- **Ishlab chiqarish va saqlash bilan bog'liq xarajatlar tarkibini aniqlash.** Ushbu bosqichda tovar-moddiy resurslar bilan bog'liq harajatlar hamda ishlab chiqarish jarayonlarini yanada takomillashtirishga alohida urg'u beriladi. Ushbu bosqichda reja-moliya, hisob-buxgalteriya, marketing va logistika bo'limlari birgalikda tovar-moddiy resurslarni samarali yo'naltirish, saqlash harajatlarini maqbullashtirish, harajat moddalari tarkibini muvofiqlashtirish hamda tannarxni optimallashtirish bo'yicha ishlar amalga oshiriladi.
- **Buyurtmalarning optimal hajmini hisoblash, zahira to'plash.** Bu bosqich korxonaga kirib kelayotgan tovar-moddiy resurslar oqimining xususiyatlarini oldindan aniqlash imkonini beradi. Tovar-moddiy resurslar hisobini yuritishda kiruvchi oqimlar xususiyatini o'rganish zahirani shakllantirish va ularni tasniflashning asosiy vositasi hisoblanadi.
- **Zahiralarni shakllantirish jarayonini muvofiqlashtirish.** Zahirani shakllantirish tovar-moddiy resurslar ta'minotchilari bilan o'zaro kelishish asosida amalga oshiriladi. Bunday muvofiqlashtirish ta'minotchilar bilan o'zaro kelishuvlar orqali amalga oshiriladi va ularning pozitsiyasi va manfaatlarini uyg'unlashtirishni ham ko'zda tutadi. Ushbu bosqichda mijozlar bilan ishlash, logistik, yuridik va moliya bo'limlari bevosita ishtirok etadilar.
- **Tovar-moddiy resurslarni boshqarish (marketing logistikasi) algoritmini loyihalash.** Ushbu bosqichda, marketing logistikasi algoritmini ishlab chiqish (1-jadval) va kiruvchi materiallar oqimi (4-bosqich natijasi) ni optimallashtirish muhim. Tovar-moddiy resurslar yuqoridagi ikki oqim orasidagi nomuvofiqlik natijasida paydo bo'ladi. Tovar-moddiy resurslarni boshqarishning marketing logistikasi algoritmini yaratilgan moddiy zahiralarni maqbul darajada (zahirani o'z hisobiga olgan tashkilot uchun) saqlashga imkon beradi.

Bizning fikrimizcha, marketing logistikasi korxonaning bozordagi axborot, moddiy va nomoddiy resurslar harakatini boshqarishga qaratilgan marketing faoliyati hisoblanadi.

Marketing logistikasi tovar-moddiy resurslarga bo'lgan ehtiyoj hajmini aniqlash, iste'mol qiluvchi bo'g'inining xususiyatlariga yoritishda muhim ahamiyatga ega. Agar zahiralar ishlab chiqarish korxonasi tomonidan yaratilgan bo'lsa, xom ashyo va tovar-moddiy resurslarning asosiy guruhlariga bo'lgan talab hajmi ishlab chiqarish rejasini va asosiy ishlab chiqarishga xizmat ko'rsatishning rejalashtirilgan ehtiyojlari bilan belgilanadi.

Marketing logistikasi tovar-moddiy resurslarga bo'lgan ehtiyoj hajmini aniqlash, iste'mol qiluvchi bo'g'inining xususiyatlariga yoritishda muhim ahamiyatga ega. Agar zahiralar ishlab chiqarish korxonasi tomonidan yaratilgan bo'lsa, xom ashyo va tovar-moddiy resurslarning asosiy guruhlariga bo'lgan talab hajmi ishlab chiqarish rejasini va asosiy ishlab chiqarishga xizmat ko'rsatishning rejalashtirilgan ehtiyojlari bilan belgilanadi. Tovar ishlab chiqarish va unga texnik xizmat ko'rsatish rejalari ishlab chiqarish davrlarining davomiyligi to'g'risidagi ma'lumotlar asosida hisoblanadi. Shuning uchun biz tomonimizdan taklif qilinayotgan marketing logistikasi algoritmi yordamida ishlab chiqarish rejalari asosida yillik, yarim yillik yoki choraklik, choraklik rejalalar—oylik, bir oylik reja esa o'n kunlik, haftalik, besh kunlik va kunlik rejalalar tayyorlash imkonini ham beradi.

1-jadval: Tovar-moddiy resurslar harakatini boshqarishning marketing logistikasi algoritmi¹²

Bosqichlar	Ma'sul bo'limlar	Yordamchi bo'limlar
Moddiy resurlarga bo'lgan ehtiyoj miqdorini aniqlash.	Marketing bo'limi	Savdo bo'limi (yoki tijorat bo'limi), ishlab chiqarish bo'limlari (yoki ishlab chiqarishga xizmat ko'rsatadigan rejalashtirish va iqtisodiy bo'limlar)
Ishlab chiqarish va saqlash bilan bog'liq xarajatlar tarkibini aniqlash.	Rejalashtirish va iqtisodiy bo'lim	Boshqaruv hisob-kitob bo'limi, buxgalteriya bo'limi, logistika bo'limi, axborot texnologiyalari bo'limlari
Buyurtmalarning optimal hajmini hisoblash, zahira to'plash.	Logistika bo'limi	Transport bo'limi, omborxona, ishlab chiqarish bo'limlari va axborot texnologiyalari bo'limi
Zahira to'plash shartlarini muvofiqlashtirish.	Tovar sotish bo'limi	Iste'molchilar bilan ishlash bo'limi, logistik bo'lim, yuridik bo'lim, moliya bo'limi
Moddiy resurslarni boshqarish algoritmini loyihalash.	Logistik bo'lim va biznes muhitini yaratish bo'limi	

12 Muallif ishlanmasi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tovar-moddiy resurslar harakatini tadqiq qilishda logistik xizmatlarni amalga oshiruvchi funksional tuzilmalarni tashkil etish korxonalarda tovar-moddiy resurslarni ishlab chiqarish, saqlash va yetkazib berish bilan bog'liq logistik masalalarning yanada samaraliroq hal etilishiga imkon beradi.

Xulosa o'rnida, tovar-moddiy resurslar harakatini marketing tadqiqotlari asosida takomillashtirishda quyidagi jihatlariga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- tovarni pirovard iste'molchiga tomon siljitishda ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan aniq sheriklarni aniqlash;
- tovarni kerakli joyga va kerakli vaqtda yetkazib berilishini ta'minlaydigan optimal tizimni shakllantirish;
- kerakli miqdordagi tovar aylanishini ta'minlay oladigan va kerakli hajmdagi tovar zahirasi boshqara oladigan savdo tarmoqlari faoliyatini yo'lga qo'yish;
- mavjud va potensial iste'molchilar bilan aloqani o'rnatish, saqlab qolish va yaxshilash;
- tovar harakati jarayonini tashkil qilish, transportirovka va omborlashtirish;
- tovar harakati jarayonini va u bilan bog'liq xarajatlarni optimallashtirish kabi muammolarni yecha olishi kerak bo'ladi.

Bizning fikrimizcha, marketing bozorda talabning shakllanishini kuzatib boradi va qanday mahsulot qayerda, qachon va qanday miqdorda kerakligini aniqlaydi, logistika esa talab qilinadigan mahsulotni iste'molchiga kerakli joyda, kerakli vaqtda va minimal xarajatlar bilan eng optimal miqdorlarda yetkazib berishni ta'minlaydi. Shuningdek, logistika marketing faoliyatidan to'g'ridan to'g'ri ajratilgan alohida fan sifatida talqin qilinishiga qaramasdan funksional bog'liq holda 4P (place) elementi sifatida marketologlar tomonidan rejalashtirilgan moddiy oqim jarayonlarini tashkil etish va optimallashtirishni amalga oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Балабанова Л.В., Германчук А.Н. Концепция маркетинговой логистики потоковых процессов // Экономика: вчера, сегодня, завтра. –2017. –Том 7. –№ 2А. –С. 124.
2. Багиев Г.А., Тарасевич В.М., Анн Ч. Маркетинг. Учебник для вузов. – М.: Экономика, 2002. –703с. https://spravochnik.ru/marketing/marketingovaya_logistika/
3. Градобоев К.В. "Стратегии товародвижения в маркетинговой политике зарубежных компаний". Диссертация канд. экон. наук: 08.00.14; –Москва.2004.180 с.РГБ ОД. 61;04-98/3103.
4. Donald J. Bowersox, Devid J. Closs va M. Bixby Cooper "Supply Chain Logistics Management" 2008.
5. Голиков Е.А. Маркетинг и логистика – новые инструменты хозяйствования. М.: Экзамен, 2006. 220 с.
6. D.H. Xolmamatov. Ulgurji savdoda marketingning servis strategiyasini takomillashtirish. Monografiya. Samarqand. TURON NASHR" nashriyoti, 2020 y, 180 b. 132-133 66
7. Pardayev, Sh. X. (2023). Tovar-moddiy resurslar harakatini boshqarishda marketing tadqiqotlarining ahamiyati va xususiyatlari. Journal of Innovation in Education and Social Research, 1(4), 101-109.
8. Pardayev, Sh. (2022). Tovar-moddiy resurslar harakatini takomillashtirishda marketing logistikasining o'rni va ahamiyati // Iqtisodiyot va ta'lim, 23(2), 116-122.
9. Xolmurodovich, P. S. (2023). Tovar harakati tizimini optimallashtirishni modellashtirish // Journal of marketing, business and management, 2(1), 211-214.
10. Xolmurodovich, P. S. (2023). Tovar-moddiy resurslar harakati va marketing logistikasining zamonaviy yondashuvlari // Journal of marketing, business and management, 2(2), 253-256.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.